

”Kahvia vai teetä – itse juon teetä”

■ Ilpo Hahtela

Otsikon unohtumattomat sanat lausui Oulun yliopiston eläinphysiologian professori Olavi Sotavalta selkeällä, lähes falsettiin kohoavalla äänellä nuorten eläintieteen assistenttien joukolle, jonka hän oli kutsunut Tuiran kaupunginosassa sijaitsevaan kotiinsa. Paatuneimpienkin kahvinjuojien mieli kääntyi hetkessä teen suuntaan. Keksejäkin ”Sota-Olli” tarjosi. Hän sai komean kukkakimpun käyntimme muistoksi. Useimmille työtovereilleni illan isäntä oli uusi tuttavuus, minulle ei.

Aloittaessani biologian ja maantieteen opiskelun syksyllä 1955 yksityisessä Turun Yliopistossa (huomaa iso Y!) entisen Phoenix-hotellin tiloissa Kauppatorin varrella Sotavalta, joka oli väitellyt Helsingin yliopistossa ja myös Cambridgessä hyönteisten lentoäänistä, oli nimetty eläintieteen dosentiksi sekä saanut määräyksen assistentin toimeen. Eläintieteen peruskurssi oli hänen luentonsa ensimmäisen vuoden opiskelijoille. Luentosalin astuu pitkä, hoikka, mustatukkainen mies yllään tummansininen työtakki. Muiden opettajien ja opiskelijoiden takki oli valkoinen, useimmilla luultavasti ”Vanumamalta”, Turun Vanusta ostettu, liikkeen omaa erinomaista kuosia ja laatua. Eikä tässä kaikki. Sotavallan paitakin oli tumma ja sitä somisti valkoinen solmio! Vielä ikimuistoisempi oli luennon aloitus varpaille nousten: ”Kiven sisässä ei ole elämää, siellä on liian tiivistä”. Luento oli johdonmukainen ja selkeä. Muistiinpanoni ovat yhä tallella. Filosofian maisteri, perhostutkija Juhani Joki muistelee vierailuaan Sotavallan luona Turussa: ”Kiva kun tulit, sain nuo vanhat pullatkin käyttöön.”

Sotavalta oli lahjakas tiedemies ja monipuolinen kulttuurihenkilö. Hän oli syntyjään helsinkiläinen ja opiskeli pari vuotta musiikkia Sibe-

lius-Akatemiassa, mutta valitsi sitten biologian alukseen. Kokeellinen ja teoreettinen biologia oli suosittua 1950-luvulla DNA:n molekyylikentteen vuonna 1953 keksineiden Watsonin ja Crickin ansiosta. Sotavallan suuri intohimo oli entomologia, erityisesti perhostutkimus. Hän keräsi mittavan perhoskokoelman ja perehtyi syvällisesti perhosten systematiikkaan. Tämä huipentui Oulussa, kun hän keräysmatkallaan Lapissa vuonna 1962 onnistui löytämään *Hyphoraia alpina* -siilikehruäjän. Nykyään sen nimi on *Acerbia alpina*, pohjansiilikäs. Ainoa aikaisempi löytö Suomesta oli italialaisen tutkimusmatkailijan Giuseppe Acerbin vuonna 1799 tekemä. Löydöstään Sotavalta oli suunnattoman innostunut, mikä ilmeni hänen käyttäytymisessään eläintieteen laitoksella. Fysiologia tuntui tuolloin unohtuneen. Onneksi oli kesä ja opetuksessa tauko. Sotavalta kirjoitti löydöstä ja lajista kuvauksen, jota myöhemmin seurasi koko *Hyphoraia*-suvun revisio, missä hän antoi suvulle uudeksi nimeksi *Acerbia*.

Englannin kielen Sotavalta hallitsi erittäin hyvin. Jätin ensimmäisen englanninkielisen käsikirjoitukseni julkaistavaksi Oulun yliopistossa ilmestyvässä lehdessä *Aquilossa*, jonka eläintieteellisen osan päätoimittaja oli Sotavalta. Olin hiljattain palannut vuoden opintomatkalta Britanniasta, missä opiskelin tarmokkaasti myös englannin kieltä, jonka perusteet hallitsin jo ennen matkaani varsin hyvin, kiitos erinomaisen opettajani Eino Miettisen. Olin aivan lyöty, kun Sotavalta ilmoitti kirjoittaneensa artikkelini uudestaan, jotta sen kieli olisi julkaisukelpoinen.

Musiikki säilyi Sotavallan harrastuksena. Hän esiintyi pianistina soittaen klassisia kappaleita ja kevyempääkin musiikkia eikä hän ollut hullumpi laulajakaan. Esitys sujui taatusti nuo-

tilleen oikein, sillä Sotavallalla oli absoluuttinen sävelkorva. Torvisoittokuntaa hän ei voinut kuunnella soiton epäpuhtauden takia. Opiskeluajaltani Turussa muistan harmillisen tapauksen. Kahdeksan biologian ja maantieteen miesopiskelijaa perusti tuplakvartetin. Pyysimme Sotavaltaa sovittamaan meille muutamia negrospirituaaleja. ”Sota-Olli” suostui, mutta kun vihdoinkin saimme sovituksen, totesimme ne liian vaikeiksi meidän tasollemme. Siihen sammui tuplakvartetin toiminta. Onneksi kaksi sen jäsentä, Rauno Tirri ja Pekka Vuori, kehittyivät esiintyviksi laulajiksi. Mutta jäivätkö Sotavallan sovituksen täysin unohtuiksi, sitä en tiedä.

Sotavalta oli poikamies. Kun me avioliitossa elävät kollegat kysyimme, miksi hän ei ole ottanut puolisoa, vastaus tuli empimättä ja se oli yksiselitteinen. ”Kaikissa tapaamissani naisissa on ollut jokin vika.” Olimme ällistyneitä, kun kuulimme, että Sotavalta on autokoulussa ja aikoo ostaa itselleen henkilöauton. Tämä ei sopinut lainkaan hänen imagoonsa, mies oli lisäksi jo vanha autoilun aloittajaksi. Mutta Sotavalta hallitsi tämänkin alan. En ole kuullut, että hän olisi koskaan aiheuttanut liikenneonnettomuutta. Autokoulun opettajan kerrotaan todenneen, että kyllä professori ajamaan oppii, kunhan lopettaa tuon turhan ratin pyörityksen. Merkillisin oli auton valinta. Pitkä mies osti Morris Minin, jonne hän kaksinkerroin taipuneena istuutui. Sitten hän ajoi Oulusta Helsinkiin ja kertoi takaisin tultuaan innoissaan, että taas ajoin uuden ennätyksen (seitsemän tuntia ja jotain)! Vain harvalla meistä nuoremmista kollegoista oli oma auto. Olimme kateellisia Olaville, jota salaa ihailimme.

Kahdesta Sotavallan eläinfysiologian oppilaasta ja assistentista, Heikki Hyvärisestä ja Seppo Pasasesta, tuli alansa professoreja. Hyvärinen oli ensimmäinen Oulun yliopistossa opiskellut eläintieteessä tohtoriksi väitellyt biologi. Tentaattorina Sotavalta oli hyvin vaativa. Minulla oli täysi työ saada hänet hyväksymään vastaukseni. Tämä saattaa kertoa kyllä enemmän minusta kuin Sotavallasta.

Helsingissä Sotavaltaa arvostettiin erityisesti entomologina. Hän oli Suomen Hyönteistie-

teellisen Seuran jäsen, joka matkusti kokouksiin Oulusta asti. Hän omisti asunnon Vantaalla, joten majoittuminen sujui luontevasti. Sukutilalla Lempäälässä Sotavallalla oli oma kesäasunto, sekin perhostutkimuksen työssijä.

Turusta tuli Sotavallalle kohtalon paikka. Käsitykseni on, että Turku oli hänelle Helsingin jälkeen ykkössijalla. Hän hakikin Turun Yliopiston professuuria ja myöhemmin apulaisprofessuuria, mutta ei tullut valituksi kumpaankaan. Silloisen menettelyn mukaisesti Sotavalta laati monikymmensivuisen valituksen, joka ei tuottanut hänen toivomaansa tulosta. Ehkä hän oli hakijoista tieteellisesti pätevin, mutta ei sopivin. Olen ymmärtänyt, että yksityisessä suomenkielisessä Turun Yliopistossa oli nykyistä suurempi mahdollisuus valita tehtäviin sopivaksi katsottuja tiedemiehiä. Oulun kaupungissa professorien status oli hyvin korkea ja yliopistolle myönnetty määrärahat huomattavan suuret. Sotavallan laila monet Etelä-Suomessa tavoitteestaan jääneet tiedemiehet saivat Oulussa hyvityksen ja komean päätöksen uralleen. Ja yliopistokin kohosi vuosien myötä samaan rintamaan vanhimpien yliopistojemme kanssa.

Kirjoittaja on eläkkeellä oleva eläintieteilijä ja museotutkija.

Sarjassa ilmestyy vielä henkilökuva Paavo Voipiosta, Lauri Siivosesta, Ernst Palménista, Hans Lutherista ja Knut Drakesta.

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN TAPAHTUMIA

- 9.10.** klo 14–16 Kivi-matina: Puhuva kirjailija – kertova arkisto -hankkeen päätösseminaari
- 5.11.** klo 14–16 Pohjoismaisen arkistojen päivän tilaisuus
- 25.–27.11.** Kansanmusiikintutkimuksen symposium

Tilaisuudet ovat SKS:n juhlasalissa, Hallituskatu 1, Helsinki.

Ohjelmat: www.finlit.fi

SUOMEN KULTTUURIRAHASTON

UUODEN 2016 APURAHAT

Suomen Kulttuurirahaston apurahat myönnetään yksityishenkilöille, työryhmille ja yhteisöille suomalaisen kulttuurin edistämiseen. Apurahat on tarkoitettu jatko-opintoihin ja tutkimustyöhön kaikilla tieteen aloilla sekä taiteelliseen työskentelyyn. Kulttuurirahasto tukee myös kulttuuripoliittisesti merkittäviä hankkeita, jotka edellyttävät tavanomaista suurempaa rahoitusta.

Tieteen aloilla ovat haettavana seuraavat erityisapurahat: **Tohtorikoulutettavan yhteisrahoitus** -apurahat, jotka tarjoavat mahdollisuuden yhdistää apuraha palkalliseen työsuhteeseen, ja **Tieteen työpajat** -apurahat, joita myönnetään kaksivuotisille hankkeille vuosittain 1–2. Lisäksi jaetaan yksi tai useampi **Eminentia**-apuraha. Kulttuurirahasto on solminut kaikkien Suomen yliopistojen kanssa puitesopimuksen, joka takaa jatko-opiskelijoille työtilat. Taiteen erityisapurahana ovat haettavissa **Taidetta hoitolaitoksiin** -apurahat.

Kulttuurirahasto kannustaa laajempien tutkimushankkeiden rakentamiseen erityisesti seuraavilla aloilla: farmasia, maa- ja metsätaloustieteet sekä ympäristötieteet ja taloustieteet.

APURAHAN HAKEMINEN

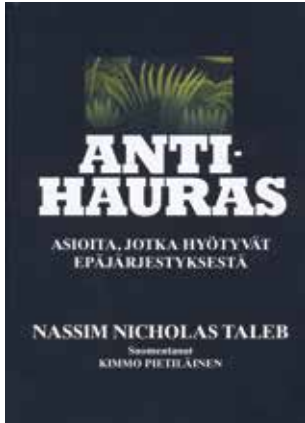
Kulttuurirahaston keskusrahaston apurahojen haku aika on **1.–30.10.2015**.

Haku tapahtuu verkkopalvelussa osoitteessa www.skr.fi/apurahanhakija. Hakulomake liitteinen toimitetaan Kulttuurirahastoon myös allekirjoitettuna tulosteena 30.10. mennessä. Viimeisen hakupäivän kotimaan postileima hyväksytään. Käsiteltäväksi ei oteta sähköpostilla lähetettyjä hakemuksia.

Tarkemmat hakuohjeet ovat osoitteessa www.skr.fi/hakuopas

WWW.SKR.FI/APURAHAT

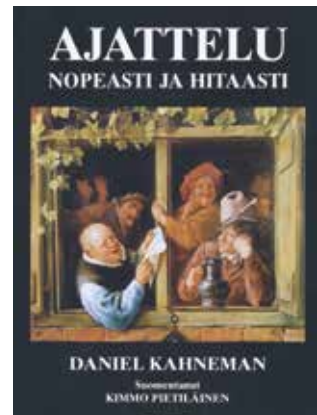
Parasta suomalaista tietokirjallisuutta

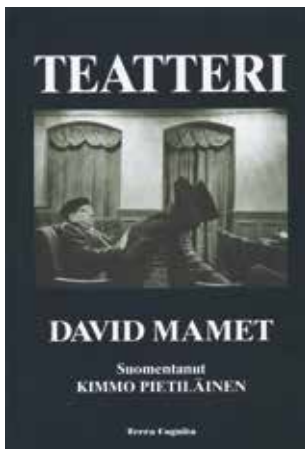
Nassim Nicholas Taleb:
Antihauras.
Asioita, jotka hyötyvät epäjärjestyksestä.
Ovh. 50 €

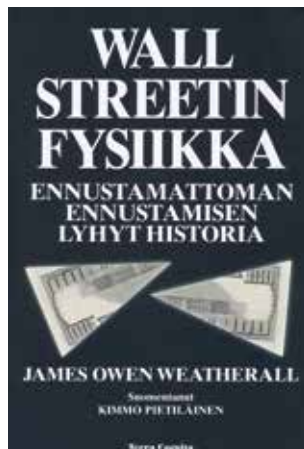
Daron Acemoglu ja
James A. Robinson:
Miksi maat kaatuvat.
Vallan, vaurauden ja varattomuuden synty.
Ovh. 50 €

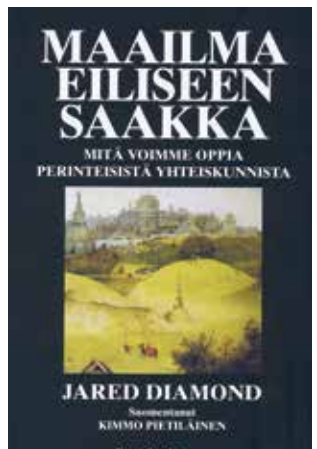
Daniel Kahneman: *Ajattelu nopeasti ja hitaasti.*
Ovh. 50 €

David Mamet:
Teatteri.
Ovh. 25 €

James Owen Weatherall:
Wall Streetin fysiikka.
Ennustamattoman ennustamisen lyhyt historia.
Ovh. 40 €

Jared Diamond: *Maailma eiliseen saakka. Mitä voimme oppia perinteisistä yhteiskunnista.*
Ovh. 50 €

Hyvin varustetuista kirjakaupoista tai suoraan kustantajalta
www.terracognita.fi